

Съдържание

1. Въведение	3
2. Социално предприемачество в България	3
2.1 Правна рамка	3
2.1.1 Дефиниция и концепция	3
2.1.2 Стратегически документи	7
2.1.3 Закон за социалната икономика	8
2.2 Настоящо положение в Европа	12
2.3 Настоящото положение в България	16
2.4 Текущо състояние в област Благоевград	21
3. Анализ на изследванията - „Въздействие на туристическия и агро-хранителния сектор върху социалното предприемачество“	30
4. Методология	30
5. Анализ на изследванията	31
5.1 Проучване за въздействието на туристическия сектор, земеделието и хранително-вкусовата промишленост върху социалното предприемачество	31
5.2 Проучване на социалното предприемачество в региона - местни власти и органи, подпомагащи социалното предприемачество	41
6. Нагласи към развитието на социалната икономика в сектора на туризма, селскостопанската и хранително-вкусовата промишленост. Изводи: Потенциал за развитие на социалната икономика в туризма, селскостопанската и хранително-вкусовата промишленост в региона.	46
Библиография	49
Приложения	53
• Проучване - социални предприятия	53
• Проучване - инициатори и разработчици на референтните сектори	56

1. Въведение

Изследването е разработено от Сдружение „Юни Партнерс“, с цел да се определи текущото състояние на туристическия сектор и хранително-вкусовата промишленост, като част от работен пакет 3 „Пазарни анализи и възможности за развитие на бизнес в сферата на туризма и хранително-вкусова промишленост в трансграничния регион Гърция - България“ в рамките на проект „ Действия за подпомагане и подобряване на социалното предприемачество на местно ниво - ACT SOCIAL “.

Целта на проекта е да установи и определи социалното въздействие на социалните предприятия, измерено по отношение на интеграцията на заетостта в трансграничния регион, и да разработи структури и инструменти за подкрепа, които да увеличат капацитета на социалните предприятия в тази рамка.

2. Социално предприемачество в България

2.1 Правна рамка

2.1.1 Дефиниция и концепция

Терминът „социално предприятие“ е създаден в развитите икономически страни в Европа и Северна Америка. Терминът се отнася до различни видове организации, които развиват икономическа дейност с цел постигане на социални цели и каузи. Въпреки че има много опити за дефиниране на това икономическо явление, понастоящем няма единно определение.

Социалното предприятие е елемент от социалната пазарна икономика. Основната разлика с традиционния пазар е, че социалното предприятие не преразпределя цялата печалба за частна полза, а я използва за решаване на различни социални въпроси.

Наръчник за правни форми за социално предприятие, публикуван от Министерството на бизнеса, иновациите и уменията, Великобритания, дава следното определение:

“Терминът ‘социално предприятие’ описва целта на бизнеса, а не правната му форма. Той се определя (от правителството) като ‘бизнес с предимно социални цели, чиито излишъци са основно реинвестирани за тази цел в бизнеса или в общността, вместо да бъдат водени от необходимостта да се максимизира печалбата за акционерите и собствениците’”.

Европейската комисия определя социалните предприятия като:

“Социалното предприятие е оператор в социалната икономика, чиято основна цел е да има социално въздействие, а не да реализира печалба за техните собственици или акционери. То работи чрез предоставяне на стоки и услуги на пазара по предприемачески и иновативен начин и използва печалбите си преди всичко за постигане на социални цели. Управлява се по открит и отговорен начин и по-специално включва служители, потребители и заинтересовани страни, засегнати от неговата търговска дейност.”

Този термин обхваща 4 вида бизнес:

- Тези, за които социалната или обществена цел на общото благо е причината за търговската дейност, често под формата на социални иновации на високо равнище
- Тези, чиято печалба се реинвестира предимно за постигане на тази социална цел
- Тези, в които методът на организация или системата на собственост отразява мисията на предприятието, използвайки демократични принципи или принципи на участие или фокусирайки се върху социалната справедливост

В България Националната социална икономика (2011) определя:

“Предприятията на социалната икономика се управляват като бизнеси; те произвеждат стоки и услуги за пазарната икономика и отделят част от ресурсите си за постигане на социални и икономически цели.”

Общото между горните определения е наличието на два задължителни компонента - икономически и социален, изграждане на функционалната структура на социалното предприятие:

- икономическа функция, поддържаща цялостната дейност;

- социална функция, реализирана чрез разпределяне на част от ресурсите за постигане на социална цел;
- Социално предприемачество - икономическата дейност, насочена изцяло към създаването, функционирането и развитието на социалните предприятия
- Социален предприемач - лице, което създава социално благо чрез дейности, които съчетават икономически и социални цели чрез осигуряване на подкрепа на социално уязвимите социални групи, насърчаване на социално позитивни промени и задоволяване на социалните потребности. Социалният предприемач прилага иновативни подходи към развитието на социалната икономика при определено ниво на риск, свързано със социалното предприемачество. В този контекст социалният предприемач е човек, който действа, взема решение и отговаря на нуждите си в несигурна и рискова среда. Социалният предприемач е признат като професия в националната класификация на професиите.

Голямото разнообразие съществува в правните форми на социалните предприятия, но според Европейската комисия сферите на дейност са разделени главно на:

- **Работна интеграция** - обучение и интеграция на хора с увреждания и безработни
- **Лични социални услуги** - здраве, благосъстояние и медицински грижи, професионално обучение, образование, здравни услуги, грижи за деца, грижи за възрастни хора или помощ за хора в неравностойно положение
- **Местно развитие на необлагодетелстваните райони** - социални предприятия в отдалечени селски райони, схеми за развитие на кварталите / рехабилитация в градските райони, помощ и сътрудничество с трети страни за развитие
- **Други** - включително рециклиране, опазване на околната среда, спорт, изкуство, култура или опазване на история, наука, изследвания и иновации, защита на потребителите и любителски спорт

Социално предприемачество в Националното законодателство. Правна рамка.

До приемането на новия закон за предприятията на социалната и солидарна икономика октомври 2018 г. в българското законодателство нямаше юридически термин „социално предприятие“, нито

както и ясна и дефинирана регулаторна рамка за такива предприятия. Социалните предприятия могат да приемат различни правни форми като най-често срещаните са:

- Юридически лица с нестопанска цел - асоциации, фондации;
- Кооперации за хора с увреждания;
- Специализирани предприятия за хора с увреждания.

Организациите с нестопанска цел имат право да извършват стопанска дейност по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, при условие че тази дейност:

- е допълнение към основната дейност с нестопанска цел;
- е свързана с нестопанските цели на предприятието;
- неговият обхват е изрично посочен в Учредителния акт/Устав;
- посочена в Учредителния акт/Устав;
- не е ограничена за тази правна форма с друг правен акт;
- приходите от стопанската дейност се реинвестират за постигане на нестопанските цели на юридическото лице с нестопанска цел и не могат да се разпределят по друг начин.

Това прави юридическото лице с нестопанска цел най-подходящата правна форма за развитие на социалното предприемачество, тъй като неговите специфични особености са установени от нормативната уредба и определят потенциала на юридическите лица с нестопанска цел за развитие на социалното предприемачество / се вписва в идеята за социално предприемачество.

В общи линии, може да се окаже, че само икономическата дейност, която има много отличителен социален ефект и обхваща определени целеви групи - хора в неравностойно положение в най-широк смисъл - може да се нарече социално предприемачество. Следователно социалните предприятия и стопанските дейности, разработени от юридически лица с нестопанска цел, могат да бъдат признати като такива само ако имат социално въздействие върху хората от уязвимите групи чрез подобряване на техния жизнен стандарт, осигуряване на заетост, услуги и/или други форми на пряка подкрепа за преодоляване на тяхното социално изключване.

Националният статистически институт в България разработи годишен доклад за „нефинансовите предприятия и предприятия с нестопанска цел“, в който основната цел на социалното предприятие се определя като постигане на положително и измеримо социално въздействие, а не на икономическа изгода за собствениците му или заинтересованите страни. Според доклада

социалните предприятия могат да се самоопределят като предприятия, които покриват поне един от критериите:

- Над 50% от тяхната печалба се инвестира редовно в социални цели, като например: подпомагане на социално уязвими групи и/или изолирани лица; опазване на околната среда с въздействие върху обществото; социални иновационни дейности; други дейности, предоставяне и/или производство на стоки и услуги със социално предназначение;
- Над 30% от техния персонал се състои от хора от уязвими групи.

2.1.2 Стратегически документи

Националната програма за реформи 2011-2015

Разработен и приет от Министерския съвет, съгласуван с изпълнението на Стратегия „Европа 2020“, обхващаща целите и инициативите на Стратегията в България в краткосрочен и средносрочен план, този документ е първият, определящ мерки за развитието на социално предприемачество в България.

Националната програма за развитие 2014-2020

Това е водещият стратегически и програмен документ, който определя целите на политиките за развитие на страната до 2020 г. Той съдържа пълния набор от държавни действия в областта на социално-икономическото развитие, като същевременно определя мястото на мерките за постигане на националните цели, които се прилагат в Националната програма за реформи, Програмата за конвергенция и всички действащи стратегически и програмни документи.

Национална концепция за социална икономика

В този документ се определя рамката на правителството за развитие на социалната икономика в България. Прилагането на концепцията се подкрепя от Плана за Действие за Социална Икономика 2014-2015. Планът определя приоритетни действия за улесняване на развитието на социалната икономика, включително социалните предприятия в България:

- Приоритет 1: Повишаване на осведомеността сред заинтересованите страни за естеството и функционирането на социалната икономика;

- Приоритет 2: Създаване на структури за подкрепа на социалната икономика и социалните предприятия;
- Приоритет 3: Информация за социалната икономика;
- Приоритет 4: Създаване на благоприятни условия за образование, обучение и научни изследвания в подкрепа на социалната икономика;
- Приоритет 5: Създаване на благоприятна среда, която насърчава развитието на социалната икономика.

Националната стратегия за младежта 2012-2020

Стратегията насърчава икономическата активност и кариерното развитие на младите хора чрез популяризиране на социалното предприемачество сред тях, тъй като активното участие на младите хора в социалния и икономическия живот изисква както подходяща, така и благоприятна среда и условия за училищно и университетско образование в областта на социално предприемачество.

Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020

Сред приоритетите е осигуряването на възможности за заетост и растеж на доходите чрез активно включване на хората на пазара на труда. Сред специфичните мерки е и насърчаването на предприемачеството, заедно със социалното предприемачество.

Дългосрочната стратегия за заетост на хората с увреждания 2011-2020

Стратегията има за цел да осигури възможности за заетост на хората с увреждания в трудоспособна възраст и да подобри качеството им на живот чрез пълноценно включване в обществения живот на страната.

2.1.3 Закон за социалната икономика

Новият закон за закон за предприятията на социалната и солидарна икономика бе приет през месец октомври 2018г. Този закон цели да регламентира текущите отношения по отношение на социалната и солидарната икономика, както и условията, организацията и правилата, по които

социалните предприятия оперират и взаимодействат с държавата и общините, включително мерките за насърчаване. Така, законопроектът предвижда ясно определяне на социалното предприятие и обхвата на неговата дейност.

Законът цели постигането на изграждане, развитие и насърчаване на отделен бизнес сектор, който е предимно социално ориентиран и чиято основна цел е да генерира положителна социална добавена стойност по отношение на заетостта, жизнения стандарт и социалното включване на уязвимите групи от населението.

Тъй като предприятията в социалната и солидарната икономика действат различно от всички други форми на бизнес съдружия, се изисква специфично регулиране. Основната характеристика на тези предприятия е, че те придават значение на социалните вместо на икономическите цели - особено при подбора на персонал и разпределянето на положителни финансови резултати. Социалните предприятия имат хибриден характер, който съчетава публичен принос и бизнес инициатива.

Чрез развитието на социалните предприятия и подобряването на средата за социална икономика новият закон цели:

- подобряване на достъпа до заетост и обучение;
- подобряване на професионалната квалификация с цел повишаване на жизнения стандарт на хората от уязвими групи;
- създаване на условия за подкрепа на хора от уязвими групи за социално включване и независим живот;
- намаляване на социалното неравенство и устойчивото териториално развитие.

Съгласно новият закон, социалните предприятия се делят на две групи – клас А и клас А+.

Социално предприятие клас А е всяко социално предприятие, независимо от правноорганизационната му форма, което:

- осъществява социална дейност, която произвежда социална добавена стойност, определена съгласно методика, издадена от министъра на труда и социалната политика;

- управлява се прозрачно с участие на членовете, работниците или служителите при вземане на решения по установена в учредителния договор, устава или друг устройствен документ процедура;
- положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане за последния отчетен период се разходва повече от 50 на сто и не по-малко от 7500 лв. за осъществяване на социална дейност или цел;
- не по-малко от 30 на сто и не по-малко от три лица от наетите в предприятието лица трябва да са хора в неравностойно положение;

Социално предприятие клас А+ е всяко предприятие, независимо от правноорганизационната му форма, което отговаря на всички условия за социално предприятие клас А и на едно от долопосочените допълнителни условия:

- социалната добавена стойност се осъществява изцяло в административните граници на общини, които за предходната година имат равнище на безработица, равно или по-високо от средното за страната спрямо наличните статистически данни към датата на подаването на заявлението;
- положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане се разходва повече от 50 на сто и не по-малко от 75 000 лв. за осъществяване на социална дейност;
- най-малко 30 от наетите са лица попадащи в групата на хора в неравностойно положение и са работили без прекъсване в предприятието през последните 6 месеца.

Законът елиминира объркването и трудностите при идентифициране на предмета на социалното предприятие и неговите цели. Това разграничаване и регулиране на социалните предприятия помага за разрешаването на друг важен въпрос, а именно кой и как може да се ползва от държавна помощ, както и от наличното финансиране от ЕС (например: ОП Развитие на човешките ресурси и конкурентоспособност; Европейски фондове за социално предприемачество: Програма на ЕС за заетост и социални иновации).

Друга стъпка към подобряване на развитието на социалната икономика, предвидена в този закон, е създаването на Национален регистър на социалните предприятия в Република България, както и

отличителна марка за социалните предприятия и за предлаганите от тях стоки и услуги. Националният регистър на социалните предприятия ще допринесе за насърчаването и бъдещото развитие; увеличаване на доверието и информираността на гражданите, потребителите и инвеститорите. Не се предвиждат такси за регистрация или друга финансова тежест за бизнеса.

Правното и статистическо признаване на предприятията и организациите от социалната икономика е важно условие за ясни и справедливи взаимодействия между държавата и социалните предприятия; между самите социални предприятия, както и гражданите, инвеститорите и заинтересованите страни.

Проектът предвижда корекции в Закона за корпоративното подоходно облагане чрез включване на данъчни облекчения до 10% за инвестиции, които имат значително социално въздействие.

Накратко, някои от най-важните нововъведения в проекта са:

- *Разширяване на обхвата на подпомаганите уязвими групи* - не само специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания, но и други организации, работещи с различни уязвими групи, чрез наемане на техни представители (сред тези групи са например дългосрочно безработни лица до 29 години, които нямат предишен професионален опит, лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, лица на издръжка и др.).
- *Независимост от държавните органи* - задължителни характеристики се въвеждат, на които дружествата трябва да отговарят, за да се приемат като социални предприятия, заедно със задължението за прозрачно управление, независимост от държавните органи и осигуряване на механизми за участие на членовете, служителите и персонала в управлението и вземането на решения (важни въпроси, въведени с Регламент (ЕС) № 1296/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11.12.2013 г.).
- *Специална марка* - марката "продукт на социалното предприятие" има за цел да стимулира закупуването на продуктите и услугите, предлагани от тези субекти, като по този начин, чрез подкрепа на техните дейности - да намери решения на важни социални проблеми.
- Осигурява опростени процедури за социалните предприятия.

Закона е синхронизиран с европейското законодателство и е разработен във връзка с изпълнението на Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г., Националната концепция за социална икономика (приета през 2012 г.), План за действие по социална икономика 2018-2019 г., както и Програмата на българското председателство на Съвета на Европейския съюз.

2.2 Настоящо положение в Европа

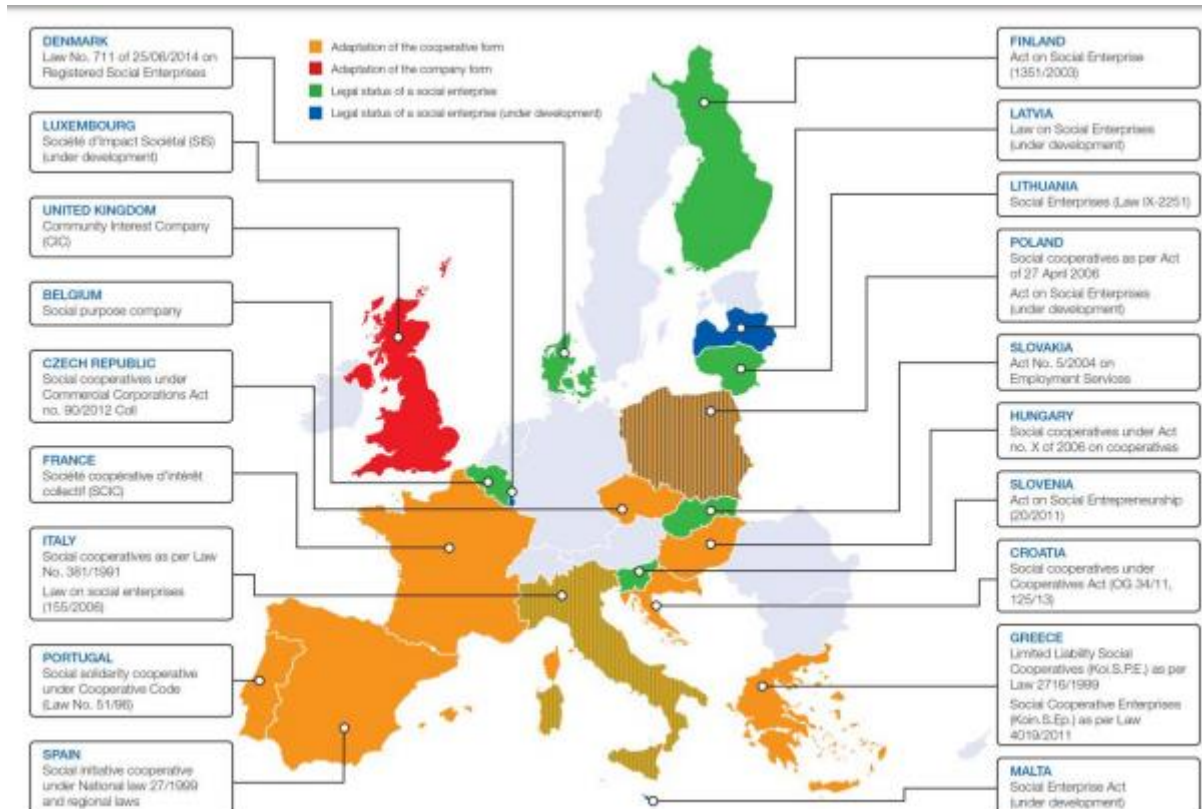
През последните 10 години интересът към социалното предприемачество бързо нараства. В резултат на това държавните органи и правителствата търсят социални предприятия, които да предоставят устойчиви услуги и да задвижат местните икономики.

Необходимостта от социално предприемачество развива нови модели на активна социална подкрепа. Както се посочва в „Социалното предприемачество в България и европейските научни изследвания, 2014 г.“, най-сериозните икономически показатели за ползите от социалната икономика са спестените публични средства за социално подпомагане и допълнителни средства за компенсиране на социалната цена на дългосрочната безработица.

Според Европейската комисия, един от основните проблеми на социалните предприятия е липсата на институционална видимост. Това се дължи на спецификата на националните законодателни и счетоводни системи, които не ги разглеждат като отделна категория предприятия или пренебрегват различните им характеристики в сравнение с традиционните капиталови дружества. „Оперативното определение на ЕС“ е определение, което представлява идеалният тип социално предприятие. Тези организации - „национални семейства от социални предприятия“ често не отговарят на всички посочени критерии. Например в някои страни определението за социално предприятие не изисква от социалните предприятия да имат модели на „приобщаващо управление“. В Италия и Португалия, например, националните определения подчертават автономията от държавата и други традиционни организации, които не са с идеална цел. Финландия, Швеция, Словакия, Полша и Литва съсредоточават определението си за социално

предприятие върху социалните предприятия за трудова интеграция (WISE), които изключват онези предприятия, които предоставят социални и образователни услуги, работна среда и др.

Финландия, Германия, Полша и Обединеното кралство предоставят специфични марки за социално предприятие или схеми за сертифициране, за да се гарантира видимост и идентичност на социалните предприятия.

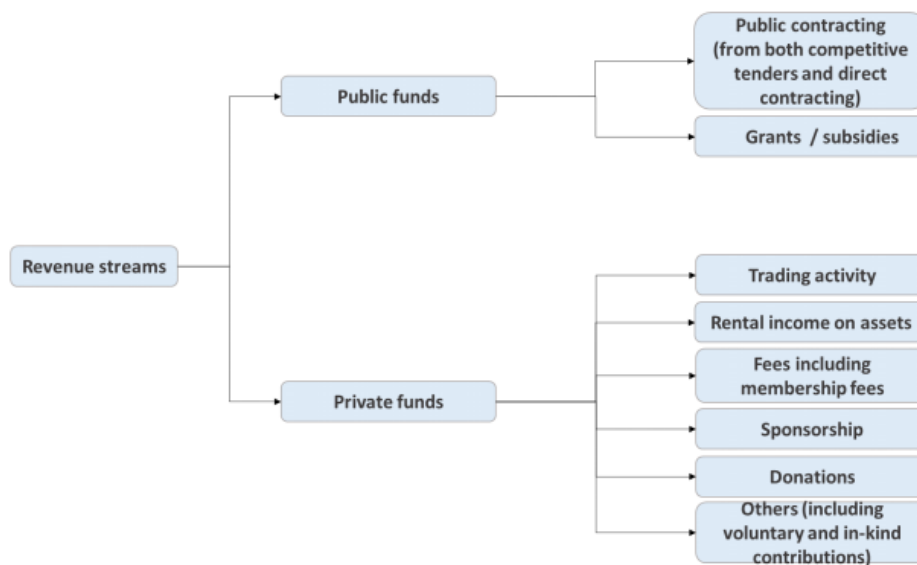
Източник: Карта на социалните предприятия и техните екосистеми в Европа, 2014

В повечето страни от Европейския съюз все още няма конкретни закони, които да регулират статута на социалните предприятия. В страните от Южна Европа (Италия, Испания, Португалия, Гърция) тези предприятия са под формата на кооперации. В други страни като Литва, Англия и Финландия социалните предприятия са регистрирани като търговски дружества със социални цели или като кооперативни предприятия от обществен интерес (Франция).

Все още няма фиксирани стандарти и класификации на дейността на социалните предприятия в рамките на отделните държави и между тях. В някои страни правната дефиниция на социалното предприятие намалява обхвата на дейността. Според доклада „Карта на социалните предприятия и техните екосистеми в Европа, 2014 г. (“A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, 2014)“ най-видимата дейност на социалните предприятия в Европа може да се определи като трудова интеграция на групи в неравностойно положение. Услугите на социалните предприятия включват социални услуги като образование в ранна възраст и грижи за деца; услуги за заетост и обучение; дългосрочни грижи за възрастни и за хора с увреждания; социалната интеграция на групите в неравностойно положение и др. 41% от предприятията в Дания предоставят здравни и социални грижи, а 40% от социалните предприятия в Италия работят в сферата на социалните грижи и гражданската защита. В Ирландия грижите за деца са основната дейност на социалното предприятие. В други страни като Чехия, Малта и Румъния икономическите дейности са свързани със селското стопанство, преработката на храни, екологичните услуги и защита; в Гърция, Унгария, Швеция, Хърватия, Малта, Естония, Финландия - изкуства, занаяти, музика и все повече туризъм. В други страни като Германия, Белгия, Великобритания и Холандия дейностите на социалните предприятия са много разнообразни. Както се вижда, има много различия между страните, свързани с естеството на дейностите, предприети от социалните предприятия.

По-голямата част от приходите на социалните предприятия идват от публичния сектор. Тези предприятия приемат хибриден бизнес модел, което означава, че те съчетават пазарните източници (продажба на стоки и услуги на частния или публичния сектор) и непазарни източници (безвъзмездни помощи и субсидии от правителството и др.). Например в някои страни (Великобритания, Франция, Италия, Чехия и Финландия) социалните предприятия получават по-голямата част от приходите си от продажбата на стоки и услуги на държавните органи. В Обединеното кралство 52% от социалните предприятия получават някакъв доход от публичния сектор, а за 23% публичният сектор е техният основен или единствен източник на приходи. 45% от клиентите на италианските социални предприятия са публични органи. (Карта на социалните предприятия и техните екосистеми в Европа, 2014 г./ “A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, 2014)

Figure 3: Revenue streams for social enterprises

Източник: Карта на социалните предприятия и техните екосистеми в Европа, 2014

Според Европейската комисия в Европа има 2 милиона предприятия за социална икономика, които представляват 10% от всички предприятия в ЕС. Около 6% от служителите на ЕС (над 11 милиона души) работят за предприятия от социалната икономика. Това е реалност, която не може да бъде игнорирана от обществото и неговите институции. Социалната икономика е сравнително малка в новите държави-членки на ЕС в сравнение с „по-старите“ 15 държави-членки. Следователно тя трябва да достигне поне същото ниво, както в други страни в ЕС.

Според изследването „Социалното предприемачество в България и Европа“ страните от ЕС могат да бъдат разделени на 3 групи по степен на признаване на концепцията за социална икономика.

- страни, в които концепцията за социална икономика е широко приета: Испания одобри първия европейски национален закон за социалната икономика през 2011 г.
- страни, в които концепцията за социална икономика се ползва с умерено ниво на приемане: Италия, Кипър, Дания, Финландия, Люксембург, Швеция, Латвия, Малта, Полша, Обединеното кралство, България и Исландия.
- страни, в които има малко или никакво признаване на концепцията за социалната икономика: Австрия, Чехия, Естония, Германия, Унгария, Литва, Холандия, Словакия, Румъния, Хърватия и Словения.

Социалните предприятия също могат да бъдат групирани според типа дейност, която извършват. Например реструктурирането на публичния сектор; ръководено от граждани; пазаризация на традиционни организации с нестопанска цел, като благотворителни организации, асоциации, фондации, доброволчески и обществени организации. Според доклада „Карта на социалните предприятия и техните екосистеми в Европа, 2014 г.“, повече фирми са готови да допринесат за социалното и общественото благо като част от бизнес модела на предприятието.

В много страни (Испания, Италия, Словения, Великобритания, Белгия, Франция, Хърватия, Португалия, Дания, Германия, Люксембург, Полша, Швеция, Швейцария) има услуги за развитие на бизнеса и предоставяне на подкрепа за социалните предприятия. Но тези публично финансирани схеми могат да се различават значително в различните страни. Европейските структурни фондове (ЕФРР и ЕСФ) са много важни източници на финансиране и създаване на нови социални предприятия, както и за повишаване на видимостта и профила на съществуващите. Типични примери са държави, като България, Румъния, Полша, Италия и Великобритания.

За да започнат дейността си, социалните предприятия обикновено се нуждаят от външно финансиране. Но достъпът до финансиране от традиционните източници може да бъде предизвикателство. Все пак, съществуват инструменти, които могат да бъдат използвани, за да получат тези предприятия финансиране:

- Специализирани финансови инструменти, при които правителствата могат да използват публични средства за предоставяне на заеми или инвестиционни (капиталови) съоръжения. Този сценарий може да се види в Белгия, Дания, Франция, Германия, Полша и Великобритания.
- Инвестиционни пазари за социално въздействие - финансиране на организации с очакване на социална и финансова възвръщаемост.

2.3 Настоящото положение в България

Като член на Европейския съюз България приема и следва политиките на ЕС в областта на социалното предприемачество. Все повече средства от бюджета на ЕС се изразходват за конкретни мерки в подкрепа на социалното предприемачество и развитието на социалните предприятия в България. Както се посочва в изследването „Карта на социалните предприятия и тяхната екосистема в Европа, Национален доклад: България, 2014 (“A map of social enterprises and their eco-system in Europe, Country Report: Bulgaria, 2014”), развитието на сектора на социалната икономика в България зависи от въвеждането на мерки като: разнообразие от публични финансови източници, т.е. достъп до кредитни и социални фондове; държавни субсидии, допустими съгласно т. нар. Регламенти за групово освобождаване за държавна помощ; грантови схеми за създаване и развитие на социални предприятия; насърчаване на даренията в полза на социалната икономика чрез данъчни облекчения за донорите. Въпреки това, има ограничена обществена подкрепа, насочена към социалните предприятия в България, докато от страна на ЕС подкрепата е голяма.

Въпреки че в България няма обществена подкрепа за социалните предприятия, услугите, необходими за сектора, се предоставят частично от частни лица. Например, едно социално предприятие, наречено Фондация Пиа Матер, създаде онлайн портал, предоставящ информация за социалното предприемачество и примери за добри практики от цялата страна. Друга фондация създаде информационна платформа, която предоставя актуална информация за търгове, възможности за финансиране и други ресурси за социалните предприятия.

Table 2.1 Overview of publicly funded schemes specifically designed for or targeting social enterprises in Bulgaria

Support type	Are there any schemes specifically targeting social enterprises?	Are any of these schemes funded by ERDF/ ESF?
Awareness raising (e.g. award schemes, communication, advocacy)	X – though there are plans for this in the Action Plan 2014-2015	X
Social entrepreneurship education (e.g. academic courses)	✓ – e.g. Veliko Tarnovo University major in Entrepreneurship in the social sphere	X
Pre-start / start-up support e.g. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Business support e.g. mentoring, consultancy, coaching etc. ▪ Grants ▪ Infrastructure e.g. incubators 	X	X
Grants and business support for established enterprises (e.g. business planning, management skills, marketing, training and coaching etc.)	X	X
Investment readiness support	X	X
Dedicated financial instruments (e.g. loans, guarantee schemes, social impact bonds etc.)	X	X
Physical infrastructure (e.g. shared working space)	X	X
Collaborations and access to markets	✓ – e.g. the International Fair in Plovdiv held annually hosts a European fair for social enterprises and cooperatives	X
Networking, knowledge sharing and mutual learning initiatives	✓ – e.g. through the social economy website of the MLSP and online portals created by beneficiaries of the OPs	✓

Източник: Карта на социалните предприятия и тяхната екосистема в Европа, Национален доклад: България, 2014

Измерване на социалните предприятия

Според Министерството на икономиката и енергетиката в България има над 2000 социални предприятия (кооперации), в които работят над 500 000 души. (Карта на социалните предприятия и тяхната екосистема в Европа, Национален доклад-България, 2014)

Оценка на социалното предприятие в България

Table 3.2 Estimated scale of social enterprise in Bulgaria

Type	Total number (registered)	Number of SEs – lower bound estimate	Number of SEs – upper bound estimate	Source	Notes
Specialised enterprises and cooperatives for people with disabilities	125	125	125	latest figures (2014) as per online register of the Agency for People with Disabilities	
NPLEs	35,000	-	-	USAID (2013). Index for Sustainability of NGOs 2012	NPLEs/ NGOs are beginning to focus their attention on market-generating activities and provision of paid services as a strategy for financial sustainability; it does not mention any figure for this, however. The report states that only a few NPLEs/ NGOs have properties that can be rented and membership fees are a restricted source of income for most membership organisations.
Number of enterprises set up by NPLEs	85	85	85	Analysis of social entrepreneurship in Bulgaria (2012)	
Agricultural cooperatives	903	-	-	National Union of Agricultural Cooperatives consists of agricultural cooperatives for production and services with 903 agricultural cooperatives established in the period 1992-1994	Not included as these serve members' interests
Consumer cooperatives	808	-	-	Members of the Central Cooperative Union (2014)	Not included as these serve members' interests
Workers Producers' Cooperatives	251	-	221	According to the website of the National Union of Worker Producers' Cooperatives, 251 cooperatives are members of the Union, including 30 specialised enterprises for people with disabilities (2014)	
Total:	37,172	210	431		

Източник: Карта на социалните предприятия и тяхната екосистема в Европа, Национален доклад: България, 2014

Според данните на Националния статистически институт (НСИ)¹ от 2012 г. нефинансовите предприятия в страната, които са се идентифицирали като социални предприятия, са 2526 (44.2%), а предприятията с нестопанска цел, които се самоопределят като социални предприятия, са 2194 (55,8%). Данните показват, че броят на социалните предприятия през 2013 г. е намалял, както следва: нефинансови предприятия, които са се идентифицирали като социални предприятия - 2046 (56.8%), и предприятия с нестопанска цел, които се самоопределят като социални предприятия - 1155 (43.2%). Все пак най-голям брой социални предприятия по правна форма за периода 2012-2014 г. е посочен през 2012 г., когато нефинансовите предприятия, които се идентифицират като социални предприятия, достигнат 2717 (55.8%). През 2013 г. най-нисък е броят на предприятията с нестопанска цел, които се самоопределят като социални предприятия, 1155. Областите на икономическа дейност на социалните предприятия - дружества/кооперации

¹ Няма официален задължителен регистър за социалните предприятия. Предприятията, регистрирани в настоящата база данни, създадена от Министерството на труда и социалната политика в сътрудничество с Националния статистически институт, се самоопределят като социални предприятия.

остават непроменени. Данните на НСИ за 2012 г. и 2013 г. показват, че намалява броят на фирмите, които се самоопределят като социални предприятия. За периода 2013 - 2014 г. обаче се наблюдава увеличение на броя на нефинансовите предприятия, които се самоопределят като социални предприятия, с 23%.

Вид	Брой социални предприятия по правна форма		
	2012	2013	2014
Нефинансови предприятия, които се самоопределят като социални предприятия	2,717	2,046	2,526
Предприятия с нестопанска цел, които се самоопределят като социални предприятия	2,155	1,155	2,194

Източник: НСИ

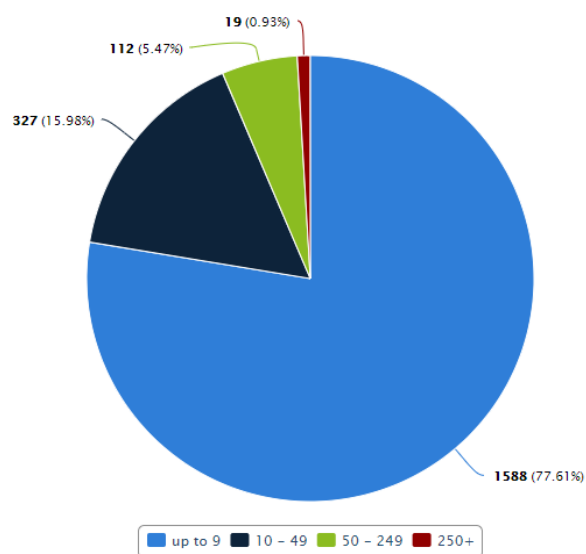
4872 предприятия са се идентифицирали като социални, като 2717 от тях са регистрирани като търговски дружества и кооперации. Социални предприятия като търговски дружества/кооперации са генерирани общо 3 597 289 лева приходи и са направили 3 419 789 лева оперативни разходи. 2155 предприятия, които се самоопределят като социални предприятия, са регистрирани като НПО и само 253 от тях са реализирали печалба от своя бизнес. 1381 фирми/кооперации реализираха печалба. 1566 от самоидентифицираните социални предприятия са регистрирани като НПО, като само 197 от тях са реализирали печалба от 22,116 лева от бизнеса. Същите НПО генерират приходи от дейности с нестопанска цел на обща стойност 179 675 лева. (Факти и цифри за социалните предприятия в България, 2016).

Към края на 2012 г. в регистъра на Агенцията за хората с увреждания (АХУ) са включени 131 специализирани предприятия за хора с увреждания. Общият брой на служителите е около 1200 души, като 30% от тях са хора с увреждания. Според Националното сдружение на работодателите на хората с увреждания само 12% от общо 465 000 души с увреждания в страната работят. През август 2015 г. регистрираните специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания

са 281, които дават работни места на 3364 души с увреждания. (Факти и цифри за социалните предприятия в България, 2016)

През 2013 г. нефинансовите социални предприятия с до 9 служители са 1588, следвани от предприятията, които са наели между 10 и 49 души (327) през същата година. От фигурата по-долу може да се види, че има само няколко големи социални предприятия, чийто персонал е повече от 250 души.

Нефинансови предприятия, които се самоопределят като социални, по брой служители

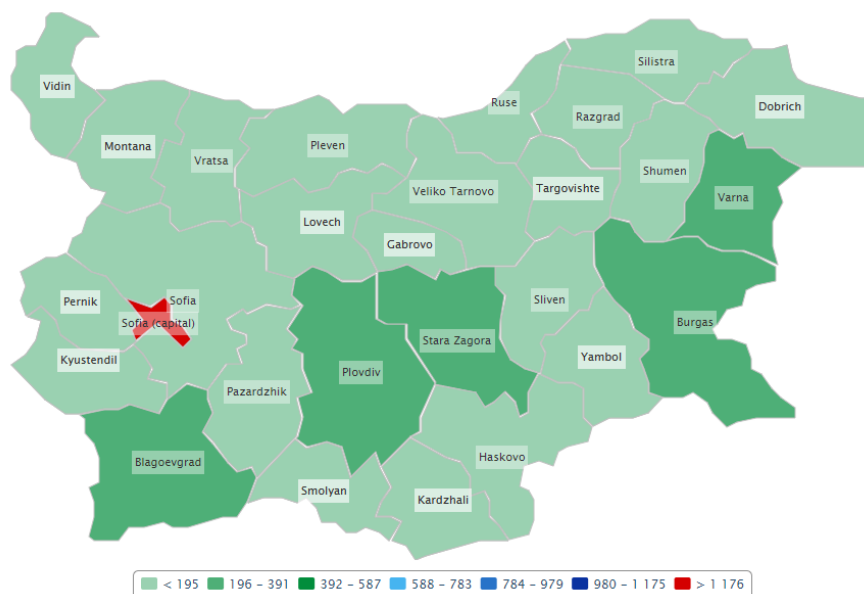
Източник: НСИ

По-голямата част от социалните предприятия в България са създадени под формата на търговски дружества и кооперации, а не на НПО. Една от причините е факта, че програмите за заетост и инструментите за подкрепа са насочени към фирми и кооперации, докато за НПО има много ограничени източници, които биха могли да им помогнат да развият капацитет и умения за бизнес планиране и управление.

2.4 Текущо състояние в област Благоевград

Област Благоевград е един от 6-те региона в България с най-голям брой предприятия самоопределящи се като социални. Въпреки това има значителна разлика в броя на предприятията между 2012 - 2014 г. През 2014 г. общият брой на тези предприятия е 177, което е с 24% по-малко от резултатите за 2012 г., когато социалните предприятия в региона достигат 234.

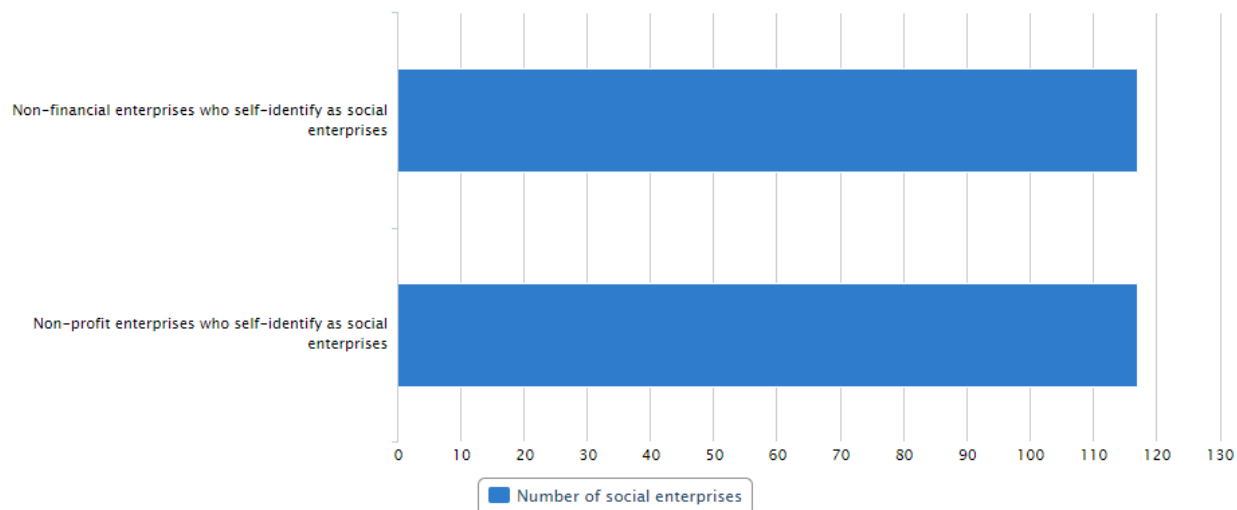
Брой социални предприятия по региони

Източник: НСИ

През 2012 г. нефинансовите предприятия, които се самоопределят като социални предприятия, и предприятията с нестопанска цел, които се самоопределят като социални предприятия, в региона са 117.

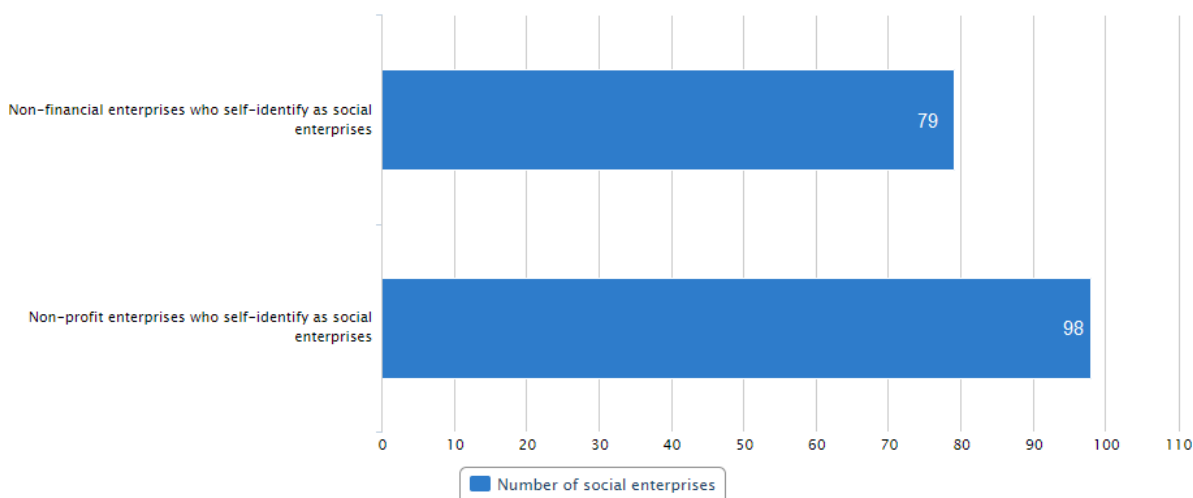
Брой социални предприятия по правна форма в област Благоевград, 2012

Източник: НСИ

Този брой е съвсем различен през следващата 2013 г., когато се наблюдава намаляване на броя на кооперациите/дружествата с почти 30% - 82 предприятия и 78 НПО, което е намаление с 33%. През 2014 г. броят на тези кооперации/предприятия е почти същият - 79, но броят на нестопанските предприятия, които се самоопределят като социални предприятия, се е увеличил с 25% - 98.

Брой социални предприятия в област Благоевград по правна форма за 2014 година

Източник: НСИ

По данни² на НСИ общият брой на нефинансовите предприятия, които се самоопределят като социални, в региона за 2013 г. е 82, което е с почти 30% по-малко от предходната година и с 3% повече в сравнение с данните от 2014 г. (нефинансови предприятия, които се самоопределят като социални -79).

Нефинансовите предприятия, които самоопределили се като социални, по региони

Number of social enterprises:		
Region	Enterprises	Enterprises with profit
Blagoevgrad	117	80
Burgas	160	112
Varna	141	99
Veliko Tarnovo	76	52
Vidin	17	11
Vratsa	58	40
Gabrovo	48	33
Dobrich	83	66
Kardzhali	27	19
Kyustendil	30	24
Lovech	42	33
Montana	39	29
Pazardzhik	110	82
Pernik	41	27
Pleven	88	64

Източник: НСИ

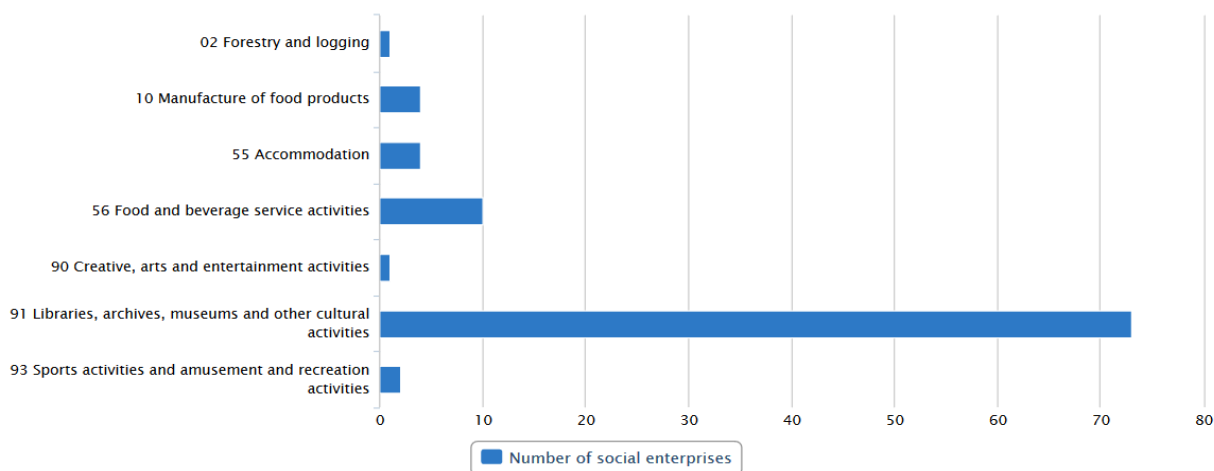
Същото може да се каже и за броя на предприятията с печалба - за периода 2012 - 2013 г. броят на тези предприятия намалява с 32%, като социалните предприятия са генерирали общо 111 242 лева приходи и са направили 110 319 лева разходи, с добавена стойност по факторни разходи 33 388 лева. През 2012 г. социалните предприятия са 80, а година по-късно броят на предприятията без печалба пада до 54.

² Няма официален задължителен регистър за социалните предприятия. Предприятия, регистрирани в настоящата база данни, създадена от Министерството на труда и социалната политика в сътрудничество с Националния статистически институт, се самоопределят като социални предприятия.

Financial indicators in thousands of BGN:					
Region	Turnover	Value added at factor cost	Revenue	Costs	Fixed assets
Blagoevgrad	84 796	33 388	111 242	110 319	..
Burgas	103 573	18 616	115 457	108 138	57 076
Varna	..	36 943	..	..	167 534
Veliko Tarnovo	125 290	15 812	128 052	128 754	35 838
Vidin	8 532	..	10 518	10 389	..
Vratsa	33 046	4 710	35 849	33 585	8 705
Gabrovo	17 197	-3 748	22 985	31 526	22 413
Dobrich	63 637	18 461	73 944	69 366	88 448
Kardzhali	..	..	..	..	6 477
Kyustendil	17 747	7 834	18 875	18 460	27 430
Lovech	22 022	5 716	23 885	22 623	9 129
Montana	..	..	..	..	..
Pazardzhik	86 816	18 596	91 720	87 216	27 432
Pernik	22 714	3 386	23 465	22 991	4 339
Pleven	39 086	12 289	46 301	40 288	27 900
Plovdiv	150 341	27 380	159 820	149 467	34 915
Razgrad	4 135	1 232	4 459	4 123	1 349
Ruse	33 244	8 140	36 505	34 962	14 395
Silistra	27 045	8 949	30 807	28 503	10 702
Sliven	21 002	6 412	26 588	23 628	15 543

Брой социални предприятия по основна икономическа дейност (NACE rev.2) за 2012 г.

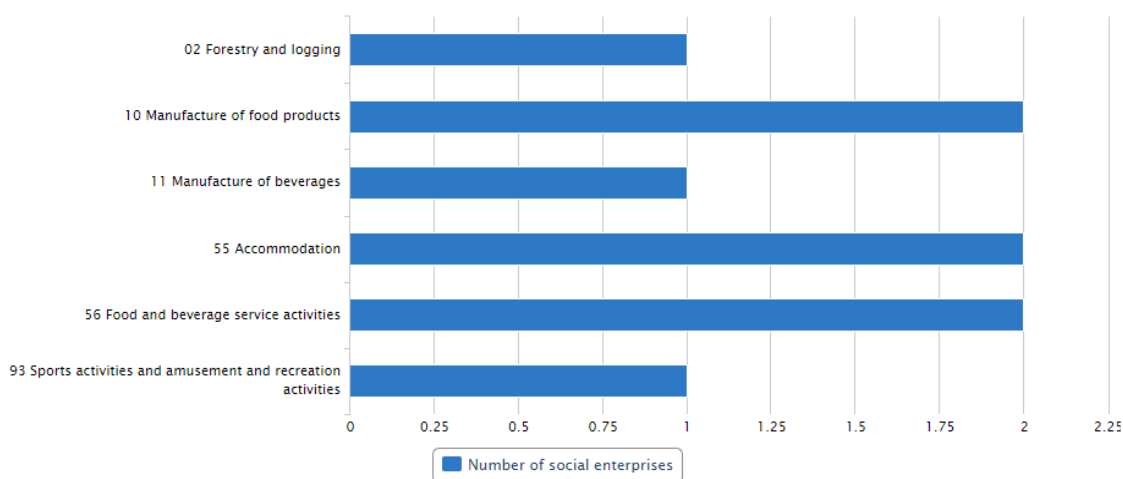

Източник: НСИ

През 2012 г. общият брой на социалните предприятия, извършващи стопанска дейност, е 95. В областта на горското стопанство и дърводобива, както и творческите, художествените и развлекателните дейности, във всяка сфера има само едно активно социално предприятие. Спортни дейности и дейности, свързани с развлечения и отдих - с 2 социални предприятия, работещи в тази област, и 10 социални предприятия в сферата на хранително-вкусовата дейност.

По-висок е броят на социалните предприятия с основна икономическа дейност в Производство на хранителни продукти и Настаняване, а именно 4 социални предприятия във всяка сфера. Водеща дейност са библиотеки, архиви, музеи и други културни дейности с 73 активни социални предприятия.

Брой социални предприятия по основна икономическа дейност (NACE rev.2), 2013

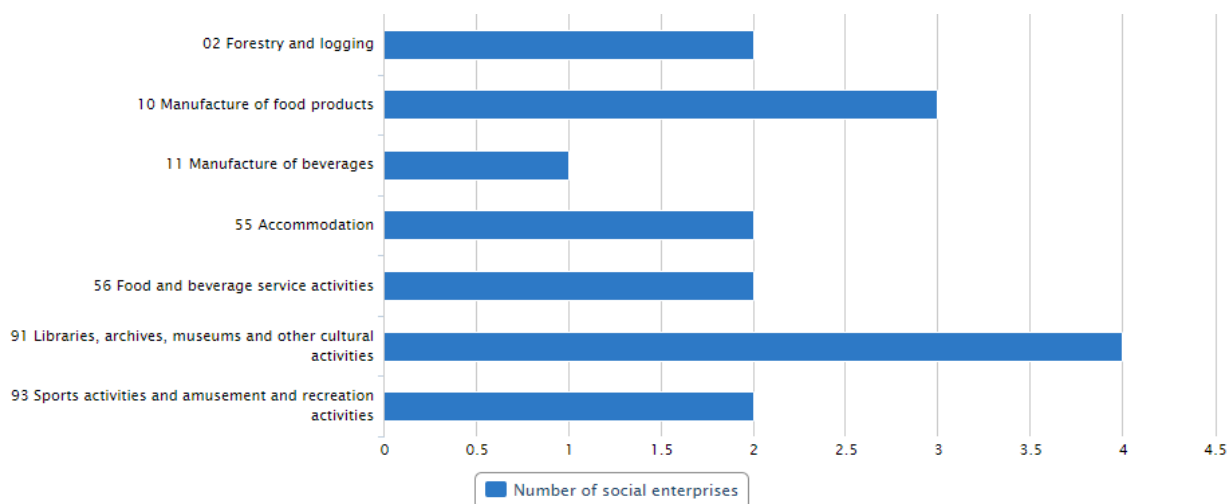
Източник: НСИ

През 2013 г. има 1 социално предприятие, осъществяващо стопанска дейност във всяка от следните области - горско стопанство и дърводобив, производство на напитки, спортни дейности и дейности, свързани с развлечения и отдих.

В Производство на хранителни продукти, хотелиерство и ресторантьорство има по 2 социални предприятия във всяка сфера.

През 2013 г. общият брой на регистрираните предприятия в доклада на НСИ и самоопределящи се като социални са 9.

Брой социални предприятия по основна икономическа дейност (NACE rev.2), 2014

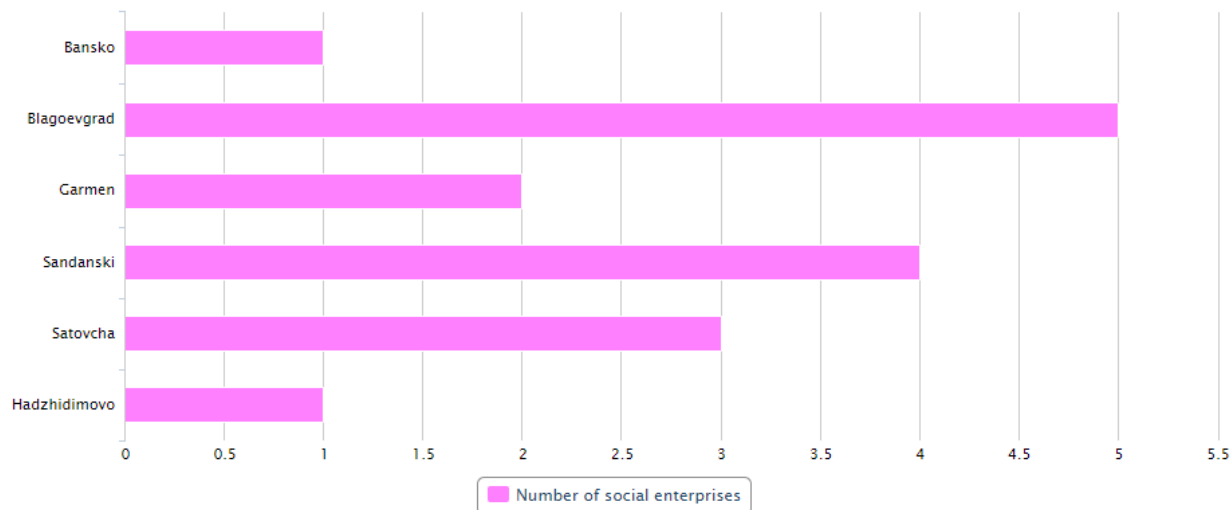

Източник: НСИ

През 2014 г. социалното предприятие в Производство на напитки е 1 (спад от 75% в сравнение с 2012 г.), сфера, предшествана от Лесовъдство и дърводобив (където се наблюдава увеличение от 100% спрямо 2012г.), Хотелиерство (увеличение от 100% в сравнение с 2012 г.), и Ресторантьорство (без разлика между 2014 и 2012 г.), спортни и дейности, свързани с развлечения и отдих (без разлика между 2014 и 2012 г.) - с 2 социални предприятия от тази дейност. Броят на социалните предприятия, извършващи дейност в преработващата промишленост е 3 (спад от 33% спрямо 2012 г.), а за библиотеки, архиви, музеи и други културни дейности - 4 (спад от 95% спрямо 2012 г.). Така общият брой на социалните предприятия през 2014 г. е 16.

Ако погледнем по-близо данните показват, че общините в област Благоевград, работещи в сектора на хранително-вкусовият и туристическият сектор през 2014 г., са Банско, Сандански, Благоевград, Гърмен, Сатовча и Хаджидимово. Благоевград има най-голям брой социални предприятия - 5, следван от Сандански - 4 и с. Сатовча - 3. За този период Банско и Сатовча имат най-малък брой социални предприятия, работещи в областта на хранително-вкусовия и туристическия сектор - по 1 за всеки град.

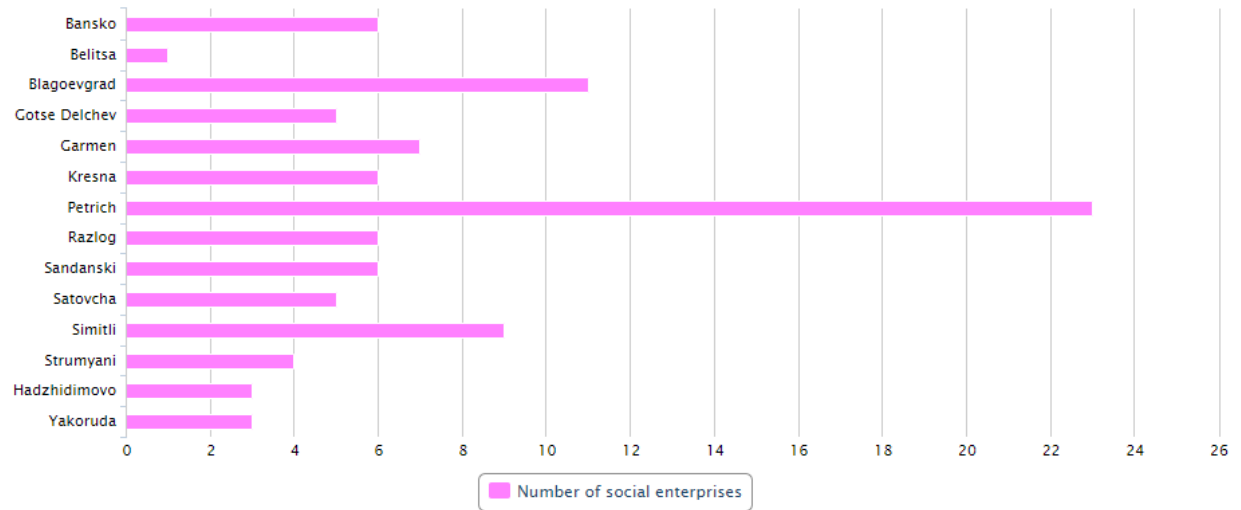
Брой социални предприятия по общини в даден регион по дейности, 2014

Източник: НСИ

В сравнение с данните на НСИ за 2012 г. показателите са много по-ниски. По-висок е броят на социалните предприятия в сектора на хранително-вкусовата промишленост и туризма, в това число Петрич (с най-голям брой СП - 23), Гоце Делчев - 5, Гърмен - 7, Кресна - 6, Разлог - 6, Симитли - 9, Струмяни - 4, Якоруда - 3. В Благоевград, който е областен град, броят на социалните предприятия е 11, а през 2014 г. социалните предприятия са 6. Друг пример е Банско, където броят на СП в хранително-вкусовия и туристическия сектор за 2014 г. е по-нисък в сравнение с 2012 г. с 83%.

Брой социални предприятия по общини в даден регион по дейности, 2012

Източник: НСИ

3. Анализ на изследванията - „Въздействие на туристическия и агро-хранителния сектор върху социалното предприемачество“

Резултатът включва разработването на първично проучване чрез запитване с цел проучване на потенциала за развитие на социалната икономика в сектора на туризма и агро-хранителната промишленост в региона, отразявайки бъдещите тенденции и перспективи.

Проучването беше насочено към:

- 25 социални предприятия в референтните сектори, работещи в региона
- 20 местни и регионални институции, които насърчават социалната икономика, социалните партньори, местните агенции за развитие и др.

4. Методология

Първо, беше проведено изследване, за да се идентифицират социалното предприемачество, действащо в региона. Разработен бе списък от 29 социални предприемачи. Проучването включва 19 въпроса, насочени към анализиране на въздействието върху туризма, земеделието и хранително-вкусовите предприятия в региона на Благоевград; тенденции в развитието на социалните предприятия; възможности за развитие на социалните предприятия, техните форми на съществуване, предизвикателствата пред социалното предприемачество и някои примери за видове социално предприемачество, развити на местно ниво. Анкетирания бяха интервюирани чрез телефонни обаждания и интервюта лице в лице.

Във втората фаза бяха интервюирани 20 местни власти и органи, подпомагащи социалното предприемачество. 23 институции бяха поканени да участват в проучване, съдържащо 13 въпроса. Събирането на данните беше извършено по телефона и чрез интервюта лице в лице.

5. Анализ на изследванията

5.1 Проучване за въздействието на туристическия сектор, земеделието и хранително-вкусовата промишленост върху социалното предприемачество

- **Сектор на дейност на социалното предприятие:**

Първата диаграма представя отговорите на социалните предприемачи по отношение на сектора, в който те оперират. 32% от интервюираните лица оперират в туристическия сектор, 28% в хранително-вкусовата промишленост, 20% в селскостопанския сектор и 12% от анкетираните работят с уязвими хора. Повечето от интервюираните социални предприятия (16) функционират от 6 до 10 години. 9 от отговорилите работят на пазара не повече от 5 години.

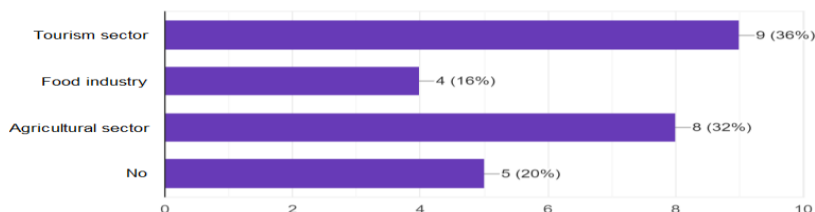
Фигура 1: Сфера на социалното предприятие

- Развитие на нови дейности в секторите на туризма, земеделието и хранително-вкусовата промишленост:

На въпроса „Имате ли интерес към развитието на дейност в някои от тези сектори в бъдеще“, 9 социални предприемачи посочват, че имат интерес да развият дейност в туристическия сектор, 8 в селскостопанския сектор и 4 в хранително-вкусовата промишленост. 5 от респондентите нямат интерес да участват в дейност в нито един от секторите, изброени по-долу.

Фигура 2: Интерес към разработване на дейности в сектора:

- Размер на социалното предприятие:

Между 21 и 50 души са наети в 20% от интервюираните социални предприятия. В 40% от социалните предприятия работят между 10 и 20 души. 36% от социалните предприятия ангажират до 9 души.

Фигура 3: Брой участващи лица

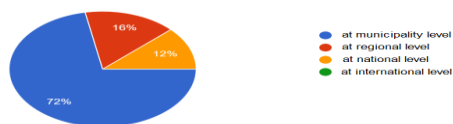

- **Обхват на дейност:**

Дейностите на социалните предприятия се извършват предимно на местно ниво (72%), следвайки предприятията на регионално ниво (16%) и 12% на национално ниво.

Фигура 4: Дейностите се извършват на:

- **Условия за социално предприемачество в региона:**

В следващия въпрос респондентите са помолени да изразят мнението си дали средата за развитие на социалното предприемачество в региона е благоприятна. Само 8% от респондентите смятат, че средата в региона е благоприятна. 32% са съгласни, че екосистемата за социално предприемачество е добра, въпреки че са изправени пред някои трудности. Въпреки че 40% от интервюираните заинтересовани страни заявяват, че средата не е благоприятна, те смятат, че има потенциал за развитие на социалната икономика. 20% от представителите на социалните предприятия намират средата неблагоприятна и не виждат потенциал за развитие.

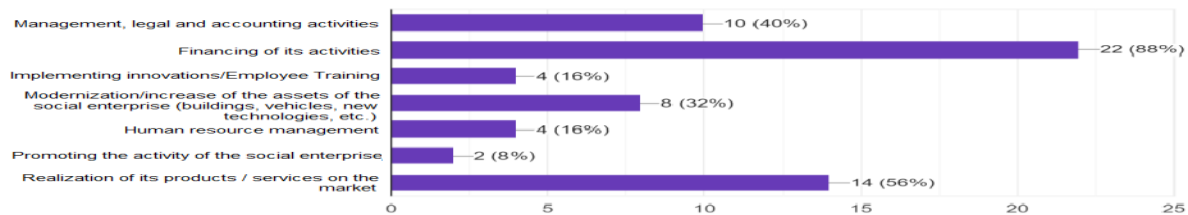
Фигура 5: Подходяща ли е средата за развитие на социалното предприемачество?

- **Основни предизвикателства пред социалните предприятия:**

След предишния въпрос респондентите трябва да определят кои трудности са от значение за социалните предприятия. Повечето от социалните предприятия (88%) изпитват финансови проблеми. Повече от половината от анкетираните (56%) са посочили, че основната трудност е намирането на пазари за предлаганите от тях продукти/услуги. 40% от интервюираните заинтересовани страни изразяват, че поради ограничените ресурси имат проблем с наемането на квалифициран персонал за мениджмънт, правни и счетоводни дейности. 32% от респондентите считат, че е трудно да се постигне инвестиция в модернизация на активите на социалното предприятие. 16% се нуждаят от подкрепа за обучение на персонала, внедряване на иновации и управление на човешките ресурси. Популяризирането на дейността на предприятията се нарежда на последно място, като 8% от респондентите го определят като голяма трудност.

Фигура 6: Трудности, свързани с реализацията на социалното предприятие

- **Напредък на социалното предприятие:**

Със следния въпрос заинтересованите страни се приканват да оценят напредъка на социалното предприятие, което представляват през последните 2 години. 72% от социалните предприятия не отчитат съществени промени, 24% отчитат растеж и само 1 социално предприятие отчита намаляваща активност.

Фигура 7: За последните 2 години социалното предприятие отчита:

- **Въздействие на трансграничния регион:**

В таблицата по-долу са представени отговорите на въпроса „Дали вашето социално предприятие е повлияно по някакъв начин от факта, че то функционира в трансграничния регион Гърция-България?“. 8% от респондентите заявяват, че фактът, че се намират в трансграничния регион,

оказва значително влияние върху техния бизнес и се занимават с внос/износ на техните услуги и стоки. 32% твърдят, че предприятието все още не е участвало в търговия/внос/износ на стоки и услуги, но виждат потенциала, който предоставя трансграничният регион. 60% от интервюираните предприемачи заявяват, че трансграничната зона не оказва влияние върху тяхната дейност.

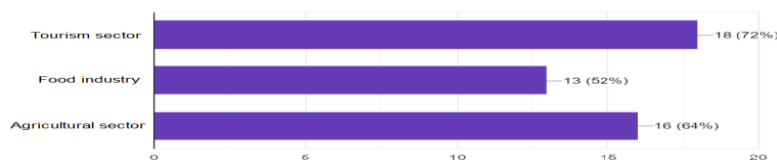
Фигура 8: Влияние на трансграничния регион Гърция-България върху социалните предприятия

- **Готовност на бизнес секторите за сътрудничество със социалните предприятия:**

В следващия въпрос интервюираните предприемачи са помолени да споделят своето мнение, кои бизнес сектори са отворени към партньорства и сътрудничество със социалните предприятия. Данните показват, че секторът, най-отворен за сътрудничество със социалните предприятия, е туристическия сектор (72%). Следват селскостопанския сектор (64%) и хранително-вкусовата промишленост (52%).

Фигура 9: Сектори, отворени за партньорство/сътрудничество със социални предприятия:

- **Становища относно въздействието на социалната икономика върху туризма, селскостопанския и хранително-вкусовия сектор**

Следващите три графики представят мненията на респондентите за влиянието на социалната икономика върху туристическия сектор, хранително-вкусовата промишленост и селскостопанския сектор. Отново туризмът изглежда най-възприемчив и отворен за социалната икономика в региона. Въпреки че само 8% от интервюираните заинтересовани страни смятат, че социалните предприятия имат значително въздействие върху туристическия сектор, още 52% са положителни, че тенденцията е за увеличаване на въздействието.

По-голямата част от анкетираните са доста скептични по отношение на потенциала на социалните предприятия да оказват въздействие върху сектора на хранително-вкусовата промишленост - 56%, докато останалите 44% виждат тенденция към нарастване.

Мненията относно въздействието на социалното предприемачество върху селскостопанския сектор изглеждат почти еднакво разделени - 52% виждат потенциал, а 48% го смятат за незначителен.

Фигура 10: Въздействие на социалната икономика върху туристическия сектор

Фигура 11: Въздействие на социалната икономика върху сектора на хранително-вкусовата промишленост

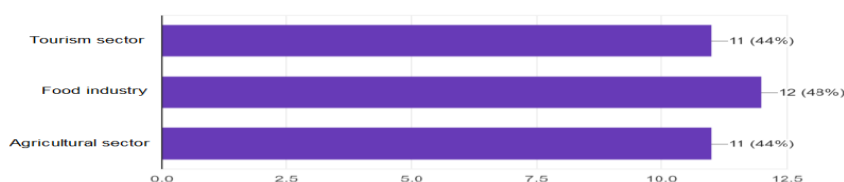
Фигура 12: Въздействие на социалната икономика върху селскостопанския сектор

- Установени партньорства в съответните бизнес сектори:

Независимо от различията в мненията, свързани с желанието/склонността на различните сектори за сътрудничество със социалните предприятия, в таблицата по-долу са представени данни, които показват, че интервюираните заинтересовани страни са установили почти еднакво партньорство във всичките три области.

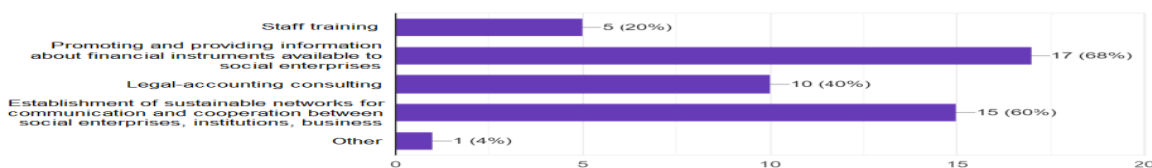
Фигура 13: Социалното предприятие е установило контакти/сътрудничество с предприятия в:

- **Подобряване на средата, необходима за развитието на социалното предприемачество в региона:**

Данните от проучването показват, че най-важната необходимост, която трябва да бъде постигната, е предоставянето на информация за финансовите инструменти на разположение на социалните предприятия (68%). Заинтересованите страни оцениха създаването на устойчиви мрежи за комуникация и сътрудничество между социалните предприятия, институциите и бизнеса като втори приоритет за подобряване (60%). Правно-счетоводните консултации са изброени на трето място (40%), следвани от обучение на персонала (20%).

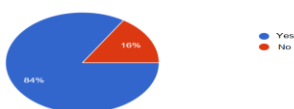
Фигура 14: Подобрения на обстановката, необходими за развитието на социалното предприемачество в региона

- **Необходимост от поддържащ център за социално предприемачество в област Благоевград:**

Настоящият проект предвижда, като един от неговите осезаеми резултати, създаването на помощен център за социално предприемачество в Благоевград. Последната таблица предоставя информация за интереса на социалните предприемачи към услугите на помощния център, предвиден в резултат на проекта. 84% от социалните предприятия се интересуват от услугите, които центърът ще осигури.

Фигура 15: Интерес към услугите на центъра

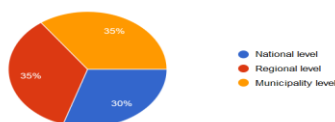
5.2 Проучване на социалното предприемачество в региона - местни власти и органи, подпомагащи социалното предприемачество

- **Сектори на функциониране на изследваните институции:**

Първият въпрос определя сектора, в който институцията осъществява дейността си.

10 от 20-те институции, към които се подхожда за текущото проучване, изпълняват функции в туристическия сектор, 2 в хранително-вкусовата промишленост и 2 в селскостопанския сектор. Останалите институции представляват местни администрации, агенция по заетостта, консултантски агенции и сектора на социалната икономика. 35% от тях работят на национално ниво, други 35% работят на регионално ниво и 30% извършват дейността си на местно ниво.

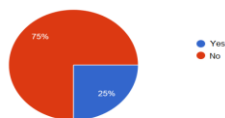
Фигура 1: Институцията осъществява дейността си на:

- **Публични данни и статистики:**

Представителите на институциите се приканват да предоставят връзки към базите данни и статистически данни за социално предприемачество на институцията, която те представляват. 75% от интервюираните институции не поддържат статистически данни и работят с бази данни. Останалите 25%, които водят статистически данни, които са публична информация, са предоставили връзки към съответните източници.

Фигура 2: Институцията води статистика и работи с база данни

- **Тенденции за развитие на сектора:**

Представителите на институциите са помолени да идентифицират развитието на сектора на социалното предприемачество през последните 5 години, според данните, които съхраняват. По-голямата част от отговорите показват положително развитие в сектора на социалното предприемачество (78,9%). Значително по-нисък процент на анкетираните определят активността в сектора относително постоянна (10,5%) или в упадък (10,5%).

Фигура 3: Тенденциите, наблюдавани от институциите в сектора

- **Въздействие на местоположението в трансграничния регион:**

Според информацията, която институциите имат и тенденциите, които се наблюдават, 90% от респондентите смятат, че трансграничният регион Гърция-България има влияние върху социалните предприятия (55%) или има потенциал да създаде реални възможности за предприятията за развитие на услуги/внос/износ в областта (35%). Останалите заинтересовани страни нямат налична информация, за да отговорят на въпроса (10%).

Фигура 4: Влияние на трансграничния регион Гърция-България

- **Въздействие на социалното предприемачество върху сектора:**

На въпроса какво е въздействието на социалното предприемачество върху съответните сектори, 70% от представителите на интервюираните институции заявяват, че в момента въздействието е ограничено, но има потенциал за увеличаване на влиянието. 30% от респондентите смятат, че въздействието е незначително.

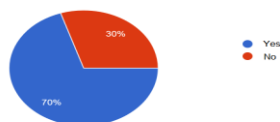
Фигура 5: Въздействие на социалното предприемачество върху сектора

- **Политики за насърчаване и развитие на социалното предприемачество:**

Анкетираните са запитани дали институцията, която представляват, прилага някаква политика за насърчаване и развитие на социалното предприемачество. 70% от институциите изпълняват политики за насърчаване и развитие на социалното предприемачество, а останалите 30% не го правят.

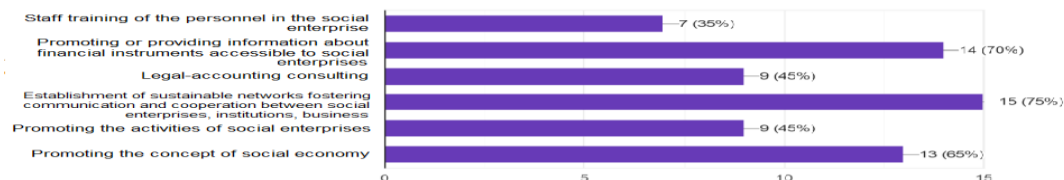
Фигура 6: Прилага ли вашата институция политика за насърчаване и развитие на социалното предприемачество?

- **Мерки, необходими за насърчаване на развитието на социалното предприемачество в региона:**

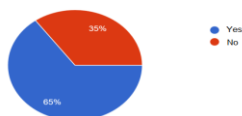
Със следващия въпрос институциите се приканват да изразят мнението си относно мерките, необходими за насърчаване на развитието на социалното предприемачество в региона. 75% от анкетираните смятат, че създаването на устойчиви мрежи за комуникация и сътрудничество между социалните предприятия, институциите и бизнеса, е най-необходимата мярка. Втората най-важна мярка, която трябва да се въведе, според представителите на институциите, е насърчаването и предоставянето на информация за финансовите инструменти, достъпни за социалните предприятия (70%). 65% от институциите подкрепят мерките за популяризиране на концепцията за социална икономика. Даден е равен брой отговори в подкрепа на мерките - насърчаване на дейността на социалните предприятия и правно-счетоводно консултиране (45%).

Фигура 7: Мерки, необходими за насърчаване на развитието на социалното предприемачество в региона

В последните два въпроса институциите следва да предоставят информация дали прилагат/предвиждат някои от мерките, посочени по-горе (като не изключва и други). 65% от институциите прилагат някои от посочените мерки, като предоставяне на работни места за хора в неравностойно положение, обучение за социално предприемачество на млади хора, правно-счетоводни услуги, предоставяне на информация, консултиране, обучения, работа в мрежа, популяризиране на концепцията за социална икономика. Накрая, на въпроса дали тяхната институция предвижда някакви/нови мерки, подпомагащи развитието на социалното предприемачество 65% от респондентите са отговорили положително.

Фигура 8: Предвижда ли вашата институция такива мерки?

6. Нагласи към развитието на социалната икономика в сектора на туризма, селскостопанската и хранително-вкусовата промишленост. Изводи: Потенциал за развитие на социалната икономика в туризма, селскостопанската и хранително-вкусовата промишленост в региона.

С цел идентифициране на връзката между социалната икономика и туризма, селскостопанската и хранително-вкусовата промишленост в региона на Благоевград, България, изследователският екип проведе детайлно проучване, изследвайки данните от Националния изследователски институт на България, Министерството на труда и социалната политика на България, Министерството на икономиката на България, Областна администрация Благоевград, общините в региона, регионалната дирекция на Българската агенция за социално подпомагане, регионалните профсъюзи и бизнес асоциации, академични статии и изследвания и др.

Освен това бяха разработени две проучвания - едно насочено към социалните предприятия в региона, работещи в селскостопанския и хранително-вкусовия сектор, и туризма, и друго насочено към местните власти и органи, подпомагащи социалното предприемачество.

За да се установи връзката между предприятията, работещи в съответните сектори в региона, социалното предприемачество и цялостното отношение към социалната икономика, изследователският екип сравни данните от проучването на социалното предприемачество с изследването “Анализ на настоящата ситуация на селскостопанския, хранително-вкусовия сектор и туризма в област Благоевград, България”, проведено в по-ранен етап.

Въз основа на данните, получени чрез проучването на текущото състояние на селскостопанския, хранително-вкусовия сектор и туризма, и подкрепено от проучването, за да се установи връзката между социалната икономика и на селскостопанския, хранително-вкусовия сектор и туризма, е очевидно, че концепцията за социално предприемачество все още е сравнително нова, въпреки че наскоро започна да намира почви. По време на проучването на въпроса дали са запознати с концепцията за социално предприемачество, над 50% от

интервюираните представители на бизнеса заявяват, че не са запознати. Въпреки това, след като се обясни, мнозинството изрази интерес и желание да подкрепят/развиват социални предприятия. Това ни води до заключението, че повишаването на осведомеността и популяризирането на концепциите за социално предприемачество е един от ключовите фактори за разширяването на социалното измерение и въздействието на агро-хранителния сектор и туризма.

При проверката на нагласите за сътрудничество, развитие на синергии и нови услуги на бизнеса от едната страна и социалните предприятия от друга, изглежда, че и двете страни споделят един и същ интерес. Близко 59% от интервюираните представители на бизнеса изрази желание за сътрудничество със социалните предприятия в туристическия сектор, като в същото време по-големия дял от социалните предприятия също проявиха интерес към развитие на услугите в споменатата област. Социалните предприятия също така заявяват, че секторите, които са най-отворени за социалния бизнес, са туризмът (72%), следван от селското стопанство (64%) и накрая сектора на производството и преработката на храни (52%). Селскостопанската и хранително-вкусовата промишленост изглежда остават по-малко привлекателни и по-малко отворени за социално предприемачество.

Друго предизвикателство за развитието на социалните предприятия в сектора е ограничената държавна подкрепа за такива инициативи. Въпреки че са налице възможности за финансова подкрепа от ЕС - ОП Развитие на човешките ресурси и Конкурентоспособност за периода 2007-2013 г. и 2014—2020 г.“ предвиждат създаването на множество социални предприятия в България - това не осигурява устойчивост. Данните от проучванията, както и приносът на заинтересованите страни по време на интервюта, показват, че има голяма нужда от финансова подкрепа, както за новосъздадените предприятия, така и за социалните предприятия, които вече са на пазара. В известна степен липсата на държавни механизми за подкрепа на социалните предприятия е неясното и объркано законодателство, което съществува в момента. Планираната нова правна рамка и държавният регистър на социалните предприятия, които се очаква да влязат в сила до края на 2018 г., ще осигурят създаването на ясни правила.

Ясно е, че подкрепата, различна от финансовата, е от голямо значение за социалните предприятия, независимо от етапа на тяхното развитие (стартиране или разрастване). Като цяло,

поради липсата на ресурси за наемане на квалифициран персонал, социалните предприятия нямат опит в управлението, правните въпроси, счетоводството, набирането на средства и т.н. До момента държавата не осигурява такава подкрепа, нито редовно осигуряват образованието и обучението. Има няколко неправителствени организации, които предоставят правна помощ, както и обучения за стартиращи фирми, но все пак необходимостта от тази услуга е значителна.

Намирането на пазари за стоки и услуги, предлагани от социалните предприятия, както е идентифицирано чрез проучването, е резултат от всички горепосочени фактори, поради което подобряването на всяко от тях би имало положително влияние.

По-голямата част от изброените по-горе предизвикателства са от значение както за бизнес сектора, така и за социалните предприятия. В това отношение не е изненада, че толкова висок процент от представителите на бизнеса са отворени за сътрудничество и развитие на социално значими проекти.

Освен това перспективите са добри по отношение на сега обсъждания нов закон, даващ ясна дефиниция на социалните предприятия, създаване на национална база данни и марка за стоки и услуги, разработени от социалните предприятия. Той има потенциала да се справи с основните предизвикателства, пред които са изправени социалните предприятия в момента - липсата на видимост и признание, както и липсата на структурирана държавна подкрепа. Процедурните и финансовите отстъпки предлагат значителен стимул за бизнеса да възприеме концепцията за социално предприемачество.

В Програмата за управление на Правителството на Република България за периода 2017-2021 г. българската държава е поставила за цел 2% от БВП на държавата да се генерира от социалното предприемачество, което е сериозна стъпка напред в сравнение със сегашната стойност от 0,75% от БВП, генерирана от социалните предприятия.

Благоевградският регион, който е сред шестте региона в България с най-голям брой социални предприятия, включително тези, които работят в туризма и агро-хранителния сектор, предлага обещаващо бъдеще за по-нататъшното развитие на социалната икономика.

Библиография

1. Концепция за социална икономика, 2011
2. http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2013-06//NATIONAL_SOCIAL_ECONOMY_CONCEPT.pdf
3. ОП Развитие на човешките ресурси, доклад
http://www.socialenterprise.bg/docs/conference_1/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B8%D1%8F%20-%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%20%D0%BE%D1%82%20%D0%B8%D0%B7%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5.pdf
4. План за действие по социална икономика 2018-2019
<http://seconomy.mlsp.government.bg/page.php?c=38&d=125>
5. Карта на социалните предприятия и техните екосистеми в Европа - Национален доклад: България (2014)
<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12990&langId=en>
6. Индекс на устойчивостта на неправителствените организации в България през 2017 г.
[http://bcnl.org/uploadfiles/documents/CSOs%20Index%20Bulgaria%202017\(1\).pdf](http://bcnl.org/uploadfiles/documents/CSOs%20Index%20Bulgaria%202017(1).pdf)
7. „Социалното предприемачество като възможност за обезкуражените млади хора“, БЦНП България
[http://bcnl.org/uploadfiles/documents/CSOs%20Index%20Bulgaria%202017\(1\).pdf](http://bcnl.org/uploadfiles/documents/CSOs%20Index%20Bulgaria%202017(1).pdf)
8. Пътна карта за насърчаване и развитие на социалните предприятия, 2015-2020
<http://socialenterprise.bg/bg/>
9. Социално предприемачество в България и Европа, 2017
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3142940

10. „Текущо състояние на социалното предприемачество в България“

<http://ideannovaship.eu/wp-content/uploads/Bulgaria.pdf>

11. „Факти и цифри за социалните предприятия в България“

https://www.researchgate.net/profile/Nikolay_Nichev/publication/306324009_Facts_and_figures_on_social_enterprises_in_Bulgaria/links/585a102908aeabd9a58b5075/Facts-and-figures-on-social-enterprises-in-Bulgaria.pdf

12. „Социалното предприемачество в България: бариери пред растежа“

https://www.researchgate.net/publication/306324006_Social_Entrepreneurship_in_Bulgaria_Barriers_to_Growth

13. Състояние на социалното предприемачество в България и Европа

https://www.researchgate.net/publication/313881616_State_of_social_entrepreneurship_in_Bulgaria_and_Europe

14. „Социалното предприемачество в България“, 2017

<http://ijasos.ocerintjournals.org/download/article-file/384793>

15. Доклад – социални предприятия в България

https://socialenterprise.bg/docs/conference_1/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B8%D1%8F%20-%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%20%D0%BE%D1%82%20%D0%B8%D0%B7%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5.pdf

16. „Социалните предприятия и социалната икономика напредват“, 2016

<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/24501/attachments/1/translations/en/renditions/native>

17. Брой на социалните предприятия по основна икономическа дейност на предприятието, 2012

http://seconomy.mlsp.government.bg/db/bg/nsi-economic-activities-bar?field_ent_year_value%5Bvalue%5D%5Byear%5D=2012&field_ent_district_tid=735&term_node_tid_depth%5B%5D=568&term_node_tid_depth%5B%5D=569&term_node_tid_depth%5B%5D=570&term_node_tid_depth%5B%5D=571&term_node_tid_depth%5B%5D=581&term_node_tid_depth%5B%5D=58

[0&term_node_tid_depth%5B%5D=579&term_node_tid_depth%5B%5D=624&term_node_tid_depth%5B%5D=625&term_node_tid_depth%5B%5D=626&term_node_tid_depth%5B%5D=663&term_node_tid_depth%5B%5D=664&term_node_tid_depth%5B%5D=665&term_node_tid_depth%5B%5D=666&term_node_tid_depth%5B%5D=667&term_node_tid_depth_1=All](#)

18. Последните промени в социалната икономика в Европейския съюз

http://www.ciriec.ulg.ac.be/wp-content/uploads/2017/10/RecentEvolutionsSEinEU_Study2017.pdf

19. Пътна карта за насърчаване и развитие на социалните предприятия в България, 2015-2020

http://bcnl.org/uploadfiles/documents/publikacii/plan_se.pdf

20. Министерство на финансите, Национална програма за реформи 2011-2015 г.

<http://www.minfin.bg/en/page/573>

21. Национална стратегия за младежта 2012-2020

http://mpes.government.bg/Documents/Documents/Strategii/strategy_youth_2012-2020.pdf

22. Национална стратегия за намаляване на бедността и социално включване 2020

http://www.google.co.uk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CD4QFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.mlsp.government.bg%2Fbg%2Fdocs%2FNational_Poverty_Strategy_2020.doc&ei=74deUfAN8fj2QX1u4CoDw&usq=AFQjCNFrVjTIGo5uwfBmeBeLWMwUzMd6SA&bvm=bv.65397613,d.b2I

23. Дългосрочна стратегия за заетост на хората с увреждания 2011-2020

http://www.google.co.uk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDYQFjAB&url=http%3A%2F%2Fahu.mlsp.government.bg%2Fportal%2Fdocument%2F306&ei=RIheU_7AF7S02AW1slGYBg&usq=AFQjCNF1s24dDwrSTejKQ9ttQEae_uzM4g&bvm=bv.65397613,d.b2I

24. Закон за юридическите лица с нестопанска цел

<http://www.bcnl.org/en/articles/866-law-for-the-nonprofit-corporate-bodies-legal-entities.html>

25. Социални предприятия, определение, правителство на Обединеното кралство

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/31677/11-1400-guide-legal-forms-for-social-enterprise.pdf

26. Социални предприятия, определение, Европейска комисия

http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_en

27. „Социално предприемачество - понятие и обхват“

https://www.researchgate.net/publication/288993110_SOCIALNOTO_PREDPRIEMACESTVO_-_PONATIE_I_OBHVAT_Social_entrepreneurship_-_definition_and_scope

28. Програма за управление на правителството на Република България

<http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1240>

29. Областна стратегия за развитие на социалните услуги 2016-2020 - Област Благоевград
<http://www.bl.government.bg/images/stories/documenti/Strategies/2015/Strategia%202016-2020-SM.pdf>

30. План за изпълнение на Националната стратегия за младежта (2010-2020 г.) - Област Благоевград
<http://www.bl.government.bg/images/stories/documenti/Strategies/2016/Plan2016-mladegi.pdf>

31. Основания за Закона за предприятията от социалната и солидарната икономика

32. „Социално предприемачество - понятие и обхват“

https://www.researchgate.net/publication/288993110_SOCIALNOTO_PREDPRIEMACESTVO_-_PONATIE_I_OBHVAT_Social_entrepreneurship_-_definition_and_scope

Приложения

- **Проучване - социални предприятия**

1. Име на вашата организация :
2. От колко време действа социалното предприятие:
3. В коя сфера функционира вашето социално предприятие?
  - a) Заетост на лица от уязвими групи
  - b) Предоставя услуги
  - c) Туристически сектор
  - d) Хранително-вкусовата промишленост
  - e) Селскостопански сектор
  - f) друг
4. Имате ли интерес в бъдеще да развivate дейност в някои от тези сектори:
  - a) Туристически сектор
  - b) Хранително-вкусовата промишленост
  - c) Селскостопански сектор
  - d) друг
5. Моля, опишете накратко дейността на вашето социално предприятие. (Моля, прикачете линк/линкове за повече информация):.....
6. Колко хора участват в дейността на социалното предприятие:
  - a) до 9
  - b) между 10 и 20
  - c) между 21 и 50
  - d) над 50

7. Социалното предприятие извършва дейност:
  - a) на общинско ниво
  - b) на регионално ниво
  - c) на национално ниво
  - d) на международно ниво
8. По ваше мнение, средата, благоприятна ли е за развитието на социалното предприемачество:
  - a) Да, благоприятна е
  - b) Да, въпреки че сме изправени пред някои трудности
  - c) Не, не е благоприятна, но има потенциал за развитие
  - d) Не, няма потенциал за развитие
9. Кои от следните трудности са най-уместни за вашето социално предприятие (възможно е да изберете повече от един отговор):
  - a) Управление, правни и счетоводни дейности
  - b) Финансиране на дейността му
  - c) Въвеждане на иновации / Обучение на служители
  - d) Модернизиране / увеличаване на активите на социалното предприятие (сгради, превозни средства, нови технологии и др.)
  - e) Управление на човешките ресурси
  - f) Насърчаване на дейността на социалното предприятие
  - g) Реализиране на неговите продукти / услуги на пазара
  - h) други;
10. През последните 2 години вашето социално предприятие отчита:
  - a) растеж на бизнеса
  - b) спад в дейността
  - c) няма съществена промяна
11. Вашето социално предприятие по някакъв начин засегнато ли е от факта, че функционира в трансграничния регион България-Гърция?
  - a) да, предприятието извършва услуги / внос / износ в трансграничния регион
  - b) Да, предприятието има потенциал да развива услуги / търговия / внос / износ в трансграничния регион
  - c) Не, няма влияние

12. Според Вас кой от секторите е отворен за партньорство / сътрудничество със социалните предприятия:
- a) Туристически сектор
  - b) Хранително-вкусовата промишленост
  - c) Селскостопански сектор
13. Според Вас какво е въздействието на социалната икономика върху туристическия сектор:
- a) Значително
  - b) Въздействието е ограничено, но има тенденция за увеличаване
  - c) Незначително
14. Според Вас какво е въздействието на социалната икономика върху сектора на хранително-вкусовата промишленост:
- a) Значително
  - b) Въздействието е ограничено, но има тенденция за увеличаване
  - c) Незначително
15. Според Вас какво е въздействието на социалната икономика върху селскостопанския сектор:
- a) Значително
  - b) Въздействието е ограничено, но има тенденция за увеличаване
  - c) Незначително
16. Вашето социално предприятие има ли установени контакти / сътрудничество с предприятията в (възможно е да се избере повече от един отговор):
- a) Туристически сектор
  - b) Хранително-вкусовата промишленост
  - c) Селскостопански сектор
17. Според Вас, какво е необходимо, какво ще подобри средата за развитие на социалното предприемачество в региона?
- a) Обучение на персонала
  - b) Насърчаване и предоставяне на информация за финансовите инструменти достъпни за социалните предприятия
  - c) Правно-счетоводно консултиране
  - d) Създаване на устойчиви мрежи за комуникация и сътрудничество между социални предприятия, институции, бизнес

е) Друго

18. Настоящият проект предвижда създаването на центрове, които да подпомагат развитието на социалното предприемачество. Бихте ли се интересували от услугите на този център?

а) Да

б) Не

● **Проучване - инициатори и разработчици на референтните сектори**

1. Институцията, която представлявате, изпълнява функции в:

а) Туристически сектор

б) Хранително-вкусовата промишленост

в) Селскостопански сектор

г) Друг

2. Моля, посочете пълното име на институцията, която представлявате:.....

3. Институцията, която представлявате, осъществява своята дейност и функции на:

а) Национално ниво

б) Регионално ниво

в) Общинско ниво

4. Вашата институция работи ли с база данни, поддържа ли статистика за бизнеса, работещ в конкретния сектор?

а) Да

б) Не

5. Ако институцията води статистика, която е публична, бихте ли посочили къде може да бъде намерена (връзка и т.н.)?

6. Според информацията, която имате за предприятията, работещи в сектора в Югозападния регион, каква е тенденцията:

а) През последните 5 години в сектора има развитие

б) През последните 5 години активността в сектора е относително постоянна

в) През последните 5 години се наблюдава спад в сектора

6. На базата на информацията, която вашата институция има за фирмите, работещи в сектора и базирани в Югозападния регион, какъв процент от техните услуги / производство са предназначени за външния пазар / износ? :

7. Според информацията, която вашата институция има и тенденциите, които се наблюдават, бизнесът се влияе от факта, че те работят в трансграничния регион България-Гърция?

- a) Да, значителен процент от предприятията извършват услуги / внос / износ в региона;
- b) Да, предприятията имат потенциал и реална възможност да развият услуги / внос / износ в региона;
- c) Не, няма влияние;
- d) Институцията не разполага с налична информация.

8. Според информацията, която вашата институция има и тенденциите, които се наблюдават, бизнесът влияе ли се от факта, че те работят в трансграничния регион България-Гърция?

- a) Да, значителен процент от предприятията извършват услуги / внос / износ в региона;
- b) Да, предприятията имат потенциал и реална възможност да развият услуги / внос / износ в региона;
- c) Не, няма влияние;
- d) Институцията не разполага с налична информация.

9. Според информацията, която вашата институция има и тенденциите, които виждате, какво влияние оказва социалното предприемачество върху сектора?

- a) значително
- b) ограничено в момента, с възможност за засилване на влиянието
- c) незначително

10. Вашата институция следва ли политиката за насърчаване и развитие на социалното предприемачество?

- a) да
- b) не

11. Какви мерки са необходими за насърчаване на развитието на социалното предприемачество в региона?

- Обучение на персонала в социалното предприятие
- Насърчаване или предоставяне на информация за финансови инструменти, достъпни за социалните предприятия;
- Правни, счетоводни консултации

- Създаване на устойчиви мрежи, насърчаващи комуникацията и сътрудничеството между социалните предприятия, институциите, бизнеса
- Насърчаване на дейността на социалните предприятия;
- Насърчаване на концепцията за социалната икономика;

12. Предвижда ли институцията, която представлявате, такива мерки за насърчаване на развитието на социалната икономика?.....

13. Какви са практическите мерки в тази посока, предвидени от институцията?.....